

Коли ти бережеш залізний спокій
всупір загальній паніці й клятьбі,
коли наперекір хулі жорстокій
між невірів ти віриш сам собі.
Коли ти вмієш ждати без втоми,
обмовлений, не станеш брехуном,
ошуканий, не піддаєшся злomu
і власним не хизуєшся добром.
Коли тебе не порабують мрії,
в кормигу дум твоїх дух себе не дасть,
коли ти знаєш, що за лицедії —
облуда щастя й машкара нещастя.
Коли ти годен правди пильнувати,
з якої вже зискують махлярі,
розбитий витвір знову доробляти,
хоча начиння геть уже старі.
Коли ти можеш всі свої надбання
поставити на кін, аби за мить
проциндрити без жалю й дорікання —
адже тебе поразка не страшисть.
Коли змертвілі нерви, думи, тіло
ти можеш знову кидати у бій,
коли триматися немає сили
і тільки воля владно каже: стій!
Коли в юрбі шляхетності не губиш,
а бувши з королями — простоти,
коли ні враг, ні друг, котрого любиш,
нічим тобі не можуть дорікти.
Коли ти знаєш ціну щохвилини,
коли від неї геть усе береш,
тоді я певен: ти єси людина
і землю всю своєю назовеш.

Ред'ярд Кіплінг

По полях каменистих, по дорогах тернистих
Нам ще довго орати і йти.
Коли хмари нависли – спелі, але зблисни,
Щоби інші зробили хоч крок до мети.

Василь Іванишин

ВСТУП

Життя великої людини не веселий танець, а битва і похід, боротьба з володарями і цілими царствами. (...) ...сила його... утворена із суми справедливості, хоробрості і співчуття, що в ньому живе. Побачивши лицемірів і... високопоставлених шарлатанів, очі його спалахують блискавкою; але вони пом'якшуються милосердям і ніжністю, побачивши принижених і пригноблених. Його серце, його думки – святилище для всіх нещасних.

Томас Карлайл

Василь Іванишин... Чомусь саме його називали й називають своїм Батьком, Учителем, Провідником сотні учителів, воїнів, журналістів, політиків, письменників, учених та інших людей нашої батьківщини. Його мудре й пристрасне слово відіграє помітну роль в царинах філософії (особливо націософії), ідеології українського націоналізму, герменевтики, політології, історії, літературознавства, мовознавства, публіцистики, журналістики, педагогіки та ін. Структуру його персоналії утворюють такі зовнішні грані, як доцент Дрогобицького педуніверситету, співорганізатор, головний редактор і згодом президент видавничої фірми «Відродження», член проводу ОУН(р) (бандерівської), засновник і провідник Всеукраїнської організації «Тризуб» імені Степана Бандери, ініціатор створення Міжнародного антиміперського фронту (МАІФ), мислитель, педагог, учений, журналіст, націоналіст, письменник, політик, редактор, видавець, громадський діяч.

Але водночас цю особистість характеризують також поняття глибокого внутрішнього світу: нелукавої мудрості, зразкової мужності, непозірної шляхетності, гострого розуму, відважної сили, широченної ерудиції, проникливої доброти, нефарисейської поборності, яскравого гумору, дошкульного сарказму, сяючої гуманності, синівської та батьківської відповідальності.

Бодай якоюсь мірою привідкрити таємницю формування світогляду та ідей цієї особистості, що справила могутній, передусім інтелектуальний, вплив на покоління педагогів, творців нової національної свідомості та борців за українську ідею на зламі буремних двадцятого та двадцять першого століть, покликаний цей життєпис.

Розділ I. ЮНІСТЬ І ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ (1944-1973)

*Я народився на землі
Від батька, що орав ту землю.
Ніколи я не відокремлю
Себе від хлопської ріллі.
Із неї виріс я, немов
Пшеничний колосок зернистий.
Я тілом – дужий, духом – чистий:
В мені землі моєї кров.*

Дмитро Павличко

*...дивлюсь: мій прадід, і пра-пра, пра-пра –
усі ідуть за часом, як за плугом.*

Ліна Костенко

Василь Іванишин народився 23 березня 1944 року за часів німецької окупації в давньому галицькому селі Угерці Винявські колишнього Рудецького повіту. Сільська церква Вознесення Господнього вперше згадується в 1578 році. Після перейменування радянською владою весною 1945 року (за іншими даними – у 1950-му) село отримало назву Зелений Гай (спочатку Рудківського району Дрогобицької області, а з 1962 року Городоцького району Львівської області, тепер – у Львівському районі, належить до Городоцької ОТГ).

Батько В.Іванишина Петро Іванишин (старший) (1906-1974) у своїй короткій історії «Минувшина нашого села», таємно написаній після Другої світової війни в часи російсько-кому-

ністичної окупації (тому там майже відсутня оцінка московитів) на основі місцевих переказів, вказує, що колись у селі був і монастир отців Василіян із «великою друкарнею, найбільшою від усіх, що були в той час в Галичині». Після нищівного татарського нападу, рештки громади, що «збереглися в дуплах грубих лісових дубів», переселилася із горбистої місцевості неподалік на північ у низинне місце, «якого ні з жодної сторони не було видно». Натомість, за оповідями старих людей, уцілілі монахи пішли ще далі на північ і заснували знаменитий Крехівський монастир. Петро Іванишин додає: «Твердження ці про монастир є дійсні, бо сам я здибав ще 1930 року в українській літературі про Крехівський монастир і про те, що його заснували монахи, які прибули в Крехів із села Угерць Рудецького повіту»¹. І хоч ця легендарна історія наразі не підтверджується джерелами, вона мала великий вплив на формування свідомості угерчан. Додаток «Винявські» став спадщиною одного з польських панів-власників на прізвище Винявський.

Згадує Петро Іванишин і про жахіття польського панування над галицькими українцями, дещо послаблені за австрійської влади цісаря Йосифа II (з 1782 р.) і потім ще більше зменшені зі скасуванням панщини за Франца Йосифа I у 1848 р.: «...наш Зеленогайський селянин в часах колишньої паньщизни, яка у нас існувала до 1848 року, був власністю пана, робив паньщину і був трактований майже нарівні з худобою. (...) Варварський то був час і варварці, що стратили людську гідність, так бавилися нашим прапрадідом в його власній хаті»².

Згодом Василь Іванишин так осмислюватиме прихід Австрії у 1772-му р. в Галичину: «Та настав 1772 рік – час першого поділу Польщі і час приходу в Галичину Австрії, а з нею – іншого державного укладу і зовсім іншого католицизму. До речі, галичан завжди звинувачували в австрофільстві. Посудіть самі, чи було їм за що бути вдячними цісарю.

З чого ж почала Австрія?

¹ Іванишин П. Минувшина нашого села. *Мислитель. Воїн. Учитель*. Спогади та матеріали про Василя Іванишина / За редакцією Петра Іванишина. Дрогобич: Посвіт, 2019. С.212-214.

² Іванишин П. Минувшина нашого села. С.213, 216.

– Безмежну шляхетську сваволю було втиснуто в жорсткі рамки австрійських законів. Дикунські знущання над “хлопом”, які раніше були нормою, стали винятком – Австрії потрібен був спокій у краю і регулярні грошові надходження в державну скарбницю.

– Було ліквідовано значну частину польських костьолів і монастирів, а їх землі – конфісковано.

– На основі конфіскованих земель було створено так званий релігійний фонд.

– Греко-Католицька Церква одержала рівні права з Римо-Католицькою.

– Наше духовенство одержало реальне правове і матеріальне забезпечення – у вигляді щомісячної платні з релігійного фонду.

– Греко-католицькому духовенству було відкрито реальний доступ до вищої освіти у Львівському університеті, у новоствореній греко-католицькій семінарії при Віденському університеті, в Інсбруку та в Римі.

– У Львові відкрито греко-католицьку семінарію, де, як і скрізь, студенти-богослови одержують повне матеріальне забезпечення, що відкривало можливість здобуття освіти для здібної бідняцької молоді...

Звичайно, ніякого благодійництва з боку цісарів тут не було: був тверезий політичний розрахунок на ослаблення польського впливу в Галичині і протиставлення йому місцевого населення і духовенства. “Поділяй і володарюй”, але на цей раз реалізація макіавеллівського принципу була виграшна для українців: створилися сприятливі умови для національного відродження.

Австрійський канцлер граф Стадіон, який “винайшов русинів”, виявив також, що цей народ складається виключно з “хлопів і попів”. Шляхти та інтелігенції фактично не було.

Весь тягар національного відродження впав на плечі греко-католицького духовенства, і воно виявилось на рівні вимог часу. Хоч і з натугою, але визнали це й ті, хто ліквідував унію: “В XIX ст. наша уніатська церква повільно скинула з себе поль-

ське духовне поневолення, і саме вона відродила наш народ національно» («Львівський церковний собор», 1984. с. 43)»³.

Щоправда, варто відзначити, що пом'якшення режиму, не відміняло його подвійного – австрійсько-польського – поневолювального тиску. Оскільки основними урядниками в Галичині й надалі були поляки.

Унікальним і світлим винятком із плеяди жорстоких польських панів став Михайло Малецький (походив зі спольщеної української шляхти, великий двір мав на Сокальщині), котрий став власником маєтку десь у 1880-х роках, викупивши його від попереднього власника Кусовича. Він страшенно полюбив місцеву українську громаду, і, схоже до індигенізації⁴ митрополита Андрея Шептицького, українізувався, відвідував українську церкву, а не костел, дружив із місцевим греко-католицьким парохом Семеном Кульчицьким і після смерті в 1909 році заповів маєток і землю товариству «Просвіта». Щоправда, у 1932 р. товариство змушене було їх продати за борги.

Можливо, таке людяне ставлення з'явилося у шляхтича після того, як селяни врятували йому життя від замаху з боку євреїв-орендарів, котрих він позбавив оренди за систематичні порушення договору, за численні надуживання й знущання над місцевими людьми. Завдяки йому було збудовано в 1903-1904 роках нову церкву за проектом знаменитого галицького архітектора та громадського діяча Василя Нагірного. І тим, як писав В.Іванишин, «зруйнував плани поляків збудувати тут костьол і в цей спосіб спольщити Угерці, як це було зроблено із сусіднім селом Мильчиці»⁵. Тоді було упорядковано господарське життя (наприклад, засаджено великі площі під сади і запроваджено рибне господарство, чию продукцію купляли найкращі львівські ресторани), засновано за його задумом дитячий садок (захоронку, котрою опікувалися черниці – Сестри Службениці Непорочної Диви Марії) і фельдшер-

³ Іванишин В. Українська Церква і процес національного відродження. *Іванишин В. Українська ідея: вибрані твори* / За ред. Петра Іванишина. Дрогобич: Повіт, 2014. С.30-31.

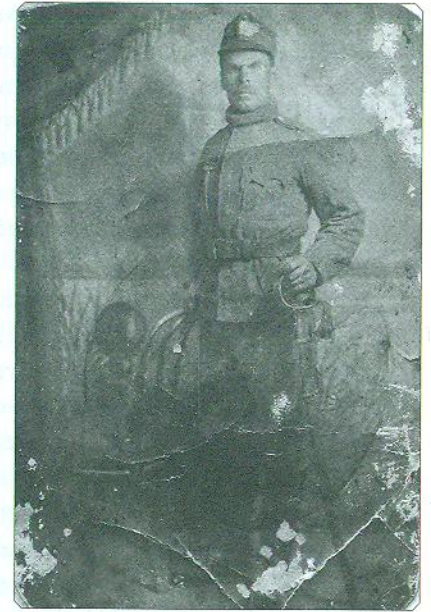
⁴ Індигенізація – термін націології, що означає навернення асимільованих індивідів, національних маргіналів, до національної ідентичності своїх предків.

⁵ Іванишин В. Українська Церква і процес національного відродження. С.39-40.

ський пункт. «Просвіта» на базі отриманого маєтку організувала читальню, школу домашнього господарства (школу господинь, що існувала до 1914 р.), кооператив «Рілля». Управителем маєтку в 1920-1932 роках був Антін Гап'як – людина з високою освітою. Почала існувати й початкова школа для селянських дітей, спочатку на базі захоронки, котру закінчили обое батьків В.Іванишина. «Можна підтвердити, – писав П.Іванишин, – що в тому часі завітало світло знання і культури, що можна уважати як чимось дуже цінним в тамтой час, коли наше селянство ще жило майже в курних хатах і затемни тьмов паньської неволі і безграмоти та піяньства...»⁶.

Тож інтелектуальний життєпис Василя Іванишина починається від отих проукраїнських ініціатив в Угерцях Михайла Малецького, особливо підтриманих і продовжених священником Семеном Кульчицьким та управителем маєтку «Просвіти» Антоном Гап'яком. Великий вплив на становлення хлопця мала й легендарна історія, що поколіннями передавалася в родині: про те, що село було засновано колись козацькими втікачами з Великої України, що серед чотирьох родин-засновників була й родина Іванишинів, що назва «Угерці» означає «погорільці», про предка-опришка (по маминій лінії), котрий убив польського пана-садиста просто на полі, про маминого батька Миколу Стахів, котрий, відбувши службу в австрійському війську, воював згодом у складі Української галицької армії за українську державу.

⁶ Іванишин П. Минувшина нашого села. С.231.

Дід Василя Іванишина з боку матері Микола Стахів в однострої вояка австрійської армії під час Першої світової війни.